

„Dakovački vezovi 69“

*Svečane narodne igre Slavonije
»ĐAKOVACKI VEZOVI«*
26. i 27. srpnja 1969. u Đakovu

*Smotra staze slavonske nošnje,
pjesama, igara i narodnih običaja.*

U čast i spomen 50 - godišnjice Komunističke Partije Jugoslavije, Saveza Komunističke omladine Jugoslavije i Sindikata.

Priređuje TURISTIČKO DRUŠTVO, ĐAKOVO

Izdavač:
Juzističko društvo Đakovo

Redakcijski kolegij:

Mirko Beđanac, Franjo Čordašić, Branka Raunig, Ksenija Pavić, Nikola Biljan, Rudoif Jasački i Dr Zvonimir Benčević

Suzadnici:

Prof. Zdenka Lechner, Stanko Horvat, Prof. Pavle Blažek, Prof. Dionizije Švagelj, Dr Marko Kadić, Ivo Damjanović i Ivan Gernovšek

Lektor:

Prof. Dragutin Jurčić

Za izdavača:

Dr Zvonimir Benčević

Tisk:

„Tipografija“ grafičko poduzeće, Đakovo, 1969.

Fotografija:

Stanko Horvat i Foto Kino klub Đakovo

Program

*Svečanib nazodnih igara Slavonije „Đakovački Vezovi 1969“
na dane 26. i 27. srpnja 1969.*

26. VII u 16. sati: Svečano otvorenje »Đakovačkih Vezova 1969.« na ljetnoj pozornici u velikom parku. Igre otvara predsjednik Skupštine općine Đakovo.

u 16,30 sati: Koncert revolucionarnih i partizanskih pjesama Slavonije s nastupom Slavonskog tamburaškog društva »Pajo Kolarić« iz Osijeka, uz sudjelovanje slavonske prvakinja Vere Svoboda i uz prirodnu recitaciju Mate Grkovića prvaka drame iz Zagreba.

u 17,30 sati: Nastupaju folklorne grupe iz Mikanovaca s prirodnim pjesmama i igrama »Tri jetrve žito žele«.

Folkorna grupa »Josip Tkalec« iz Slav. Broda sa starim narodnim običajima iz Brodskog posavlja »Odlazak momka u soldačiju«.

Baka Franca i djed Adam iz Kruševice, razgovor »Kako je nekad bilo« s baja Pavom od Berave.

u 20 sati: »Inoče« slavonski igrokaz Joze Ivakića, izvodi dramska sekcija KUD »Ivo Lalla Ribar« iz Đakova u Domu kulture.

u 20,30 sati: Na ljetnoj pozornici u velikom parku »Nezaboravna pjesma Slavonije« takmičenje pjevača amatera s izvornim slavonskim pjesmama.

27. VII u 8 sati: Revija folklora Slavonije i Baranje i svatovskih zaprega Đakovštine. U reviji sudjeluju svi izvođači svečanih igara, a formiranje revije u 7 sati u jutro kod malog parka u Đakovu.

u 10 sati: Nastup folklornih grupa Slavonije i Baranje na ljetnoj pozornici u velikom parku po utvrđenom redoslijedu.
u 16 sati: Nastavak smotre folklora.

u 18 sati: Izbor »Najljepše Slavonke u narodnoj nošnji 1969« uz sudjelovanje orkestra STD. »Pajo Kolarić« iz Osijeka na ljetnoj pozornici u velikom parku.

u 20 sati: Velika vrtna zabava u hotelu »Palas« uz sudjelovanje STD »Pajo Kolarić« iz Osijeka.

U vrijeme održavanja »Đakovačkih vezova« 26. i 27. srpnja otvorene su izložbe: Likovni umjetnici Slavonije i Numizmatička izložba.

Programm

*Der Nationalen Slawonišchen Festspielen »Djakovački Vezovi 1969.«
am 26. und 27. juli 1969. in Djakovo*

26. VII 16.Uhr: Feierliche Eröffnung der Festspiele im »Grossen Stadtpark« Djakovo.

16,30 Uhr: Konzert der Rewoluzionären und Partizanen Lieder der Slawoniens.

17,30 Uhr: Nationale Tänze und Lieder aus Slawonien.

20 Uhr: Ein Slawonischees Theater Stück »Inoće« von Jozu Ivakić, ausgeführt von der Jugend Organisation »Ivo Lola Ribar« von Djakovo.

20,30 Uhr: Im Grossen Stadtpark Wettbewerb der Slawoniſchen Sänger unter mitwirkung Tamburitza orkester, aus Slawonien.

27. VII 8 Uhr: Ferliche Rewue aller mitwirkenden Volksgruppen Slawoniens und grosse Revue der nationalen Hochzeitswagen mit rassigen Lipizzaner-Pferden.

10. Uhr: bis 16 Uhr: Volks tänze, und Lieder, alte Gebräuche-ausgeführt in National-trachten der Volks-Gruppen aus der Umgebung von Djakovo und einigen Teilen Slavonien und Baranja im Grossen Stadtpark von Djakovo.

18. Uhr: Wertbewerb der Schönen Frauen in National-trachten Slavonien für den Titel »Die Schönste Slawonerin 1969« in Grossen-Stadtpark von Djakovo.

20. Uhr: Garten Fest in Hotel »Palace« unter Mitwirkung des Tamburitza Orkester »Pajo Kolarić« aus Osijek, mit der Prominenten Sängerin der National Lieder Vera Svoboda.

Während der Festspiele sind zu besichtigen: Kunst-austellung der Slavonischen Maler und eine Numismatische Austellung.

*Dakovačke narodne nošnje
u zijeći i slici*

*Slawonische National Trachten
Im Wort und Bild*

FRANJO ČORDAŠIĆ — Đakovo

Na području Đakova (»Đakovština«) smještenog u plodnoj slavonskoj nizini narodni život je našao svoj složeni i bogati izraz jednako tako u nastambama i u nošnji, kao i u običajima, plesovima i pjesmi.

Naročita je nošnja i pokraj starinskog oblika, predstavlja ovo područje iznimnom dragocjenošću. Mirna i otmjena u linijama, pokazuje na lanenoj bijeloj podlozi ukras zlatnih vitica, koje skladno ispunjavaju prostor, kao i vittice na crnoj podlozi marama, pregača i šamija.

Iako su na izgled sve nošnje Slavonije dosta slične, ipak se one u mnogim pojedinostima razlikuju. Gotovo svako

selo gaji črugu vrstu tkanja, razlika je među njima u duljini i primjeni vezova a napose u skladu boja. Područje Slavonije pokazuje u stvari lijepu šarolikost koja ujedno znači i bogatstvo narodnog duha i umjeća. Sva ta tkanja i splet šara radile su marljive ruke slavonskih vezilja.

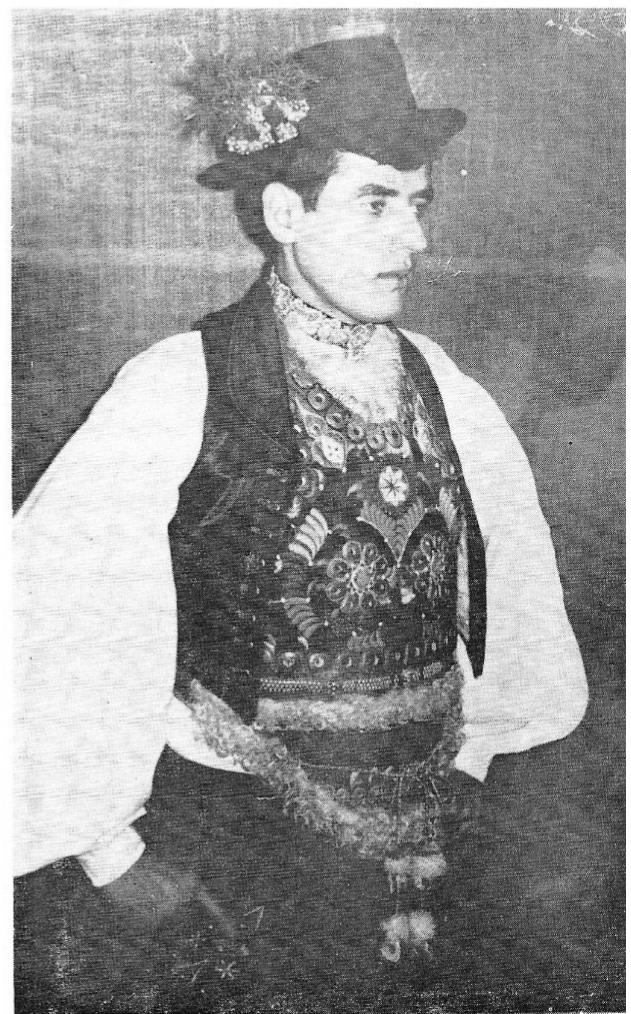
Posebno obilježje u Slavoniji daje upravo njeno etnografsko bogatstvo koje je do danas vrlo dobro sačuvano i u običajima i nošnji, kao i u govoru koji je potpuno sačuvao svoju posebnost i originalnost.

Dio tog etnografskog bogatstva Slavonije iznijet će na svjetlo dana »Đakovački vezovi 1969.«

Snaša u svečanoj narodnoj nošnji
Rub'na, pregač i marama vezeni đendarom
Rubina vezena đendarom u 9 boja
amija vezena zlatom
Rückenseite der National tracht in Farben-Stickerei. Kopfputz in Gold.

Momak pošao u kolo i na prelo
Na rubini cifrani pršnjak vezen vunicom i
ukrašen ogledalci
Junger Bursche mit Woll-gestickter Jacke.

*Snaša u „đakovačkoj zlatari“
Na rukavi stupovi vezeni zlatom
Frauentracht aus der Umgebung von Đakovo
Goldstickerei.*

*Momak i djevojka na ašikovanju
Djevojka u zlatari
Momak u svečanoj nošnji
Na rubini cifrani pršnjak
Hlače ukrašene granom i gajtanom
Junges Brautpaar – Gold und Woll-stickerei.*

Snaša (udata mlada žena) u svečanoj narodnoj nošnji

Rubina vezana svilom i zlatom.

Svilena rojtana marama Šamija (povez glave) vezena zlatom.

Junge Frau in festlicher aNtional-tracht. Gold – und Seidenstickerei.

Snaša u svečanoj narodnoj nošnji „đakovačka zlatara“

Rubina, pregač, marama, šalange i šamija vezeni zlatom

zlatom Junge Frau in gosdgestickter National-tracht.

Djevojka u vezenki
Preko marame kožušak s ogledalci
Na glavi pletenica
Oko glave dendar i cvjetovi
Mädchen in gestickter National-tracht. In der
Jacke sind kleine Spiegel eingestickt. Kunstvolle
Haarflechte.

Djevojka u svećanoj narodnoj nošnji
Počešljana u sitnu pletenicu
Mädchen in goldgestickter Tracht. Kunstvolle Haar-
flechte.

Snaša u svečanoj narodnoj nošnji „đakovačka zlatara“

Na rubini svilena marama vezana zlatom
Frauentracht mit goldgestickten Kopfputz. Rücken-
tuch Seide goldgestickt.

Momak u svečanoj narodnoj nošnji

Rubina, frosluk i poša oko vrata vezeni
zlatom
Festliche Männertracht. Jacke goldgestickt.

Djevojka u zlatari

*Na glavi sitna pletenica
Oko čela veravica i zoluti
Oko glave biseri i cvjetovi.*

*Na prsima dukati (zlatnici)
Kopfputz der Mädchen-Tracht. An der Brust-ein-
gestickte Dukaten.*

*Momak u svečanoj narodnoj nošnji
Frošluk vezen zlatom.*

*Za kapom cvijeće
Rückenseite der männlicher Jacke, mit Gold-
stickerei.*

PAVLE BLAŽEK, profesor Osijek

Stan

U Slavoniji u selima: Kruševica i Slavonski Šamac, gotovo da i nije bilo gospodarstva koje nije imalo i svoj »stan«. Stan je udaljen od sela i po nekoliko kilometara, urastao je u šumarak ili voćnjak, zaklonjen je od razdvojnih pogleda susjeda. Svaki stan u pravilu sastoje se od nekoliko raznolikih cjelina. Prije svega u središnjem dijelu takvog prostora smještena je drvena kućica, slična pojati; temelji su joj od čvršće građe, zidovi su od brvana, prozori su na kućici sićušni, a vrata jednostavna, išarana kakvom ornamentikom. Kvalka na vratima je vrlo zanimljiva, vješto je napravljena, obično je tijesno povezana s mehanizmom za otvaranje samih vrata, a vrata se ne zaključavaju nego se zatvaraju kakvom domaćinovom vještinom. U unutrašnjosti kućice nalazi se otvoreno ognjište, nešto drvenine, po koja pastirska postelja; suđe je zemljano, na policama su razne tegle, lonci, sve je jednostavno, ali je i funkcionalno.

Tik uz kućicu smještena je pojata. U njoj se čuva razno težačko oruđe, burad, ima u pojati i drva. Ako se domaćin bavio pčelarstvom, tu su i košnice i drugi priber za pčelarenje.

Uz pojatu je bunar i »drvoton«. Bunar na stanu nije nikada oskudijevao

pitkom i hladnom vodom. Za ljetnih mjeseci odmarala se uz njega čeljad, prala se u drvenom koritu, sjedila na bujnoj travi, uz bunar su se vodili razgovori. Dobro je služio i za čuvanje hrane, hlađenje lubenica, bio je to pravi hladnjak za kućanstvo na stanu. Bunar je dubok, voda se iz njega zahvaćala đermom, odnosno drvenim kablićem koji je bio pričvršćen na ravnoj motki. Na »drvotonu« je stari i tvrdi panj. Na njemu se sjeckalo granje za svakodnevne potrebe, a snažne muške ruke preredivale su na drvotonu i drva za duge zimske večeri.

Za konje je bila pripravljena ugodna staja. Bila je natkrivena slamom, pod je u takvoj staji bio dobro utaban, jasle su bile povisoke, no zanimljivo je da su graditelji ovakovih staja vodili brigu o zračenju, tako da je u tim stajama bilo dovoljno svježeg zraka i ugodne polutame koja odgovara umornim konjima.

Krave, ovce i druga sitnija domaća životinja slobodno se kretala, poslije paše, u prostranom i travnatom toru. Telići su bili odvojeni u posebnom prostoru tora.

U okolini cijelog stana, slobodno i bez neke naročite kontrole, kretala se

različita živad. Na stanu su u kokošinjima, sjedile i legle se kvočke, bilo je pataka, purana, gusaka... (gusinjak, pačinjak i purinjak).

Slobodni prostori oko stana bili su bogati raznim voćkama. Nemoguće je bilo zamisliti stan bez sočnih krušaka, mirisnih jabuka raznih vrsta, trešanja, a ako je teren bio pogodan i suh uz kućicu se savijala vinova loza i pravila čovjeku ugodnu hladovinu.

Život na stanu počimao je rano u proljeće, a završavao u kasnu jesen, dakle onda, kada su već prve suhomrazice počele šarati u velim slavonskim njivama. U rano proljeće na stan su dolazili prvo muškarci. Oni su opravljali gospodarstvo. Uređivali su ograde, čistili su bunar, kopali kanaliće, podizali i čistili voćke. A kada je sve bilo obnovljeno i pripremljeno za stanovanje, tada su na stan dolazili i ostali ukućani. Djeca u to vrijeme još ne dolaze na stan, jer su imali obaveze prema školovanju. Tek u vrijeme školskog raspusta na stan su dolazila i djeca i to uz baku i djeda, uz starije ukućane, provodili praznike na prostranim pašnjacima, među pticama, u ribarenju, u prirodi... Na stan se zatim dotjerivala stoka. Tu je ona provodila sviju proljetnu, ljetnu i jesensku ispašu.

Žene su gotovile za vrijeme ljeta dobre i poznate suhe i slane sireve, pripremale su i sušile papriku, uređivale mali vrt u kojem je pored cvijeća bilo i ostalih dobara: luka, krastavaca, povrća, raznih vrsta. Od toga povrća pripremala se je hrana za zimu. Djedovi su bili pravi stručnjaci za sušenje voća

u »niskama« **. Voće se sušilo na žarkom ljetnom suncu, tek kasnije na stanu su se počele graditi pušnice, a neki su sušili voće i u krušnim pećima.

Stariji i djeca ostali su na stanu cijelo vrijeme. U smjenama su na stanu boravile snaše i njihovi muževi, dok u kruševačkom i šamačkom kraju djevojke nisu dolazile u stan. Dolazile su na stan samo onda ako je nešto brzo trebalo saopćiti starijima, kako se to tamo kaže: ako je trebalo nešto poručiti.

Radni dan počinjao je vrlo rano. U praskozorje, dakle prije izlaska sunca, budili su se stanari, počinjali su svoje svakodnevne poslove: netko je tjerao stoku na pašu, drugi su polazili na njive, a stariji i djeca provodili su u sitnim poslovima vrijeme u krugu samog stana. Bake su gotovile hranu, djeca nosila granje, skupljala jaja iz skrivenih kokoših gnijezda, nosila su vodu, trčkrala bezbržno po zabranima, ili se pak ljaljala na kakvoj prirodnoj ljaljački. Djedovi su timarili sitnu i nejaku stoku, nadgledali pčelinjake, ako je neki bio vješt u rezbarenju, tada je na stanu rezuckao, pravio svirale, dvojnica šarao tikvice, pročišćavao »natege« *, krpario ormu, kuckao i popravljao vrata, prozore, pojatu... Osnovna odlika stana i stanovanja u ovom kraju je jednostavnost. Sve je bilo potčinjeno čovjeku, a čovjek je u prirodi pronalazio ono što mu je bilo potrebno za život.

* „drvoton“ mjesto za cijepanje drva i obradu drveta

** „niska“ na koncu ili špagi nanizano voće za sušenje

*** „natega“ teglica od tikve

Dr Marko Kadić, Vinkovci

Kad su stari svinje žirovali

Životna sposobnost i vitalnost naroda očituje se u njegovoj fizičkoj i duhovoj snazi i osjećajnosti, a to je i osnova kulturnoga i prosvjetnoga napretka. Hrvati u Slavoniji, a napose Šokci u Posavini, gdje je nekada dugo vremena upravljala i pravdu krojila sablja i batina vojničke vlasti Vojne krajine ili kako narod kaže »granice« — pokazivali su svoju životnu snagu i sposobnost za to vrijeme svojom izdržljivošću, disciplinom i poslušnošću, ali i otporom protiv sile i tuđe vlasti, koja ih nije mogla pokoriti ni batinama ni odnaroditi školama, a ni pridobiti nekim povlasticama itd.

U toku stoljeća mijenjale se države i vlasti, ali je narod ostao dosljedan svojim načelima, osjećajima i upornosti sve do današnjih dana. To nam dokazuju povijesne činjenice, a napose narodni običaji kao i zagonetke, poslovice i narodne pjesme, u kojima se izražavaju potajne misli, želje i osjećaji, što se ne mogu reći otvoreno i javno a isto tako i radosti, veselje i žalosti itd.

Osvrnut ću se samo na neke narodne pjesmice, koje se pjevaju napose oko Đakova, Broda, Vinkovaca i Županje, o žirovini svinja u staro doba, o konjima, pa neke od rugalica i poskočica. Tih

pjesmica imade na stotine, koje su po raznim autorima sabrane i sačuvane.

Narodni običaji zagonetke, poslovice, a ponajviše narodne pjesme spominju ne samo pojedine vrste životinja nego se govori i o njihovoј ljestvi, osobinama snazi, ponosnom držanju i poslušnosti kao i o doživljajima i uživanjima u njima, ali i o nesrećama i žalosti za njima itd.

Narodne pjesme imaju više takvog sadržaja nego poslovice ili zagonetke. To je i razumljivo, jer ih ima mnogo više i raznovrsnijega su sadržaja, a pjevaju se u najrazličitijim prilikama. Često opisuju i prošle događaje i sjećanja na lijepе uspomene ili teške i bolne kao na primjer ove dvije:

Kad su stari svinje žirovali,
debele su krmače imali,
male prasce u »panje« ** metali,
veliku bi vatru naložili,
kruh rezali, slaninu topili!

Ej, svinje moje bile i debele,
jeste l' mi se žirova najele! . . .
Kugo, tugo, nemoj tako dugo!
mlogi braca neće zaklat bravca!

To su dvije stare pjesme koje su nastale u prošlom stoljeću kad se sví-

nje nisu držale i hranile kao danas. Ona o kugi nastala je poslije 1895. godine, jer se tada prvi puta pojvila svinjska kuga i u ovim našim krajevima i nemilo je harala po svinjama. Mnogi je svinjar iz žirenja, umjesto da dotjera čopor debelih svinja, došao sam, noseći u ruci samo kandžiju! Iz sjećanja na te događaje nastala je ta pjesma.

Pjeva se o onome, što je ljudima u životu bilo najbliže kako u zbilji tako i u sjećanju, a to su većinom ljudi i životinje, ali i različiti predmeti dnevne upotrebe kao i prirodne pojave, promjene i kretanja itd. U mnogim se pjesmama spominju životinje koje su ljudima na selu jednako blizu kao i ljudi, a ponekad možda i bliže, pa se zato izražava posebna ljubav prema njima i osobiti užitak i veselje u radu i postupku s njima te njihovoj odanosti, pamćenju i razumjevanju želja i potreba itd. Često se u pjesmama kazuje i ono, što se ne spominje u običnom govoru. To su rugalice, doskočice, izrazi ljubavi, osvete ili prijetnje itd. Evo nekoliko takvih:

Oj inočo, gade nedorasli,
kanda su te guščići opasli!

U inoče zubi ko »lopari«, ***
a u mene ko u miša mali!

Lipo ti je u debelom ladu
milovati svinjaricu mladu!

Zora zori, orozi pjevaju,
moju diku od mene tjeraju!

Tko se hoće s nama natpjevavat,
taj nek ide kod kerova spavat!

Na kraju evo još nekoliko pjesama o našim konjima iz različitih slavonskih sela:

Idu kola iz Banova dola
voze šumu po zidanom drumu.
Konji bijelci, to su Babogreci! . . .

I noćas sam na Jelasu bio,
konje čuvo i vatru ložio!

Idu kola i u njima vranci,
diko moja to su ti Vrbanjci!

Prodaj lolo te kobile bile,
pa mi kupi suknjicu od svile!

Sini munjo da nađem ulare,
da ukradem kumove žerave!

Čija kola jure preko polja?
konji vrani to su Satničani!

Oči moje igraju u glavi,
ko u šatli lolini žeravi!

Ne diće me zidani kućari
već me diće moji lipicanci! . . .

Nema konja ko što s lipicanci
ni bečara ko što s Budrovčani!

Tako su eto ove i slične narodne pjesme dale povoda da se skupe i obrade i budu sastavni dio prikazivanja starog narodnog života i rada slavonskog sela.

* „Granica“ – naziv za Vojnu krajinu

** „Panje“ – šuplji stari hrast, sklonište za prase

*** „Lopar“ – poklopac za lonce

Prof. Dionizije Švagelj — »Diko« —

Iz staze Slavonije

U osječkom depou Državnog arhiva, iz Zagreba dospjelo mi je u ruke, dobrotom upravnika Dra Kamila Firingera, stara protokola »Slavne regimentskamande zapovidi iz Babine Grede od 9. VIII 1810. do 9. XII 1812.« U toj knjizi, koja je naknadno u novije vrijeme uvezana, sa starom originalnom svilenom ljubičastom vrpcom i požutjelim listovima bez peginacije, nalaze se vrlo zanimljivi podaci za kulturnu i političku povijest Slavonije. Ima u njoj građe o kojoj je već pisano, ali i takova materijala o kojem nisu pisali poznati historici Slavonije, ili pak književni povjesničari, a među tim imenima nalaze se i najpriznatiji: Helfert, Hietzinger, Fras, Schwicker, Stopfer, Vaniček, Fermendžin, Piller, Mitterpacher, Horany, Taube, Forko, Matić, Ivić, Bösendorfer, Smičiklas, Martonović, Andrić, Lopašić, Šišić, Srkulj, Vodnik, Prohaska, Fancev, Buturac, Valečić, Predragović, Matasović, Brlić, Mirović, Batinić, Vanino, Jelenić, Zlatović, Gašić, Bičanić, i Škavić.

Prvi i tri posljednja lista dolje lijevo oštećeni i popravljeni naknadnim lijepljenjem. Rukopis različit, jer su zapovjedi pisali razni pisari u komandi kumpanije. Datiranja različita, ponekad po

latinskom imenu mjeseca stavljen arapski broj.

Kako je vojna uprava imala svu vlast u svojoj ruci, nalaze se zanimljive vijesti iz narodnog života na brojnim stranicama ove knjige. Tako se unatoč mnogim stranim riječima, germanizmima, nepravilno napisanim enklitikama i već utvrđenim vojnim uzorcima naredaba, nalaze zanimljivi komentari iz života na mnoga djela naših pisaca iz toga doba. Iz tog razloga bit će zanimljivo oživjeti neke pojave iz života naših sela na početku 19. vijeka.

»Turske su skule« kako ih naziva Reljković, bile jedini oblici razonode slavonskih momaka i djevojaka. Bilo je istina i pustopašnosti i raspojasanosti, pa je vojnička uprava, iako je i sama utjecala na takovo stanje, bila primorana, da u interesu snažnijeg porodičnog života, oštro postupi. Divani su međutim, osim kola, uzeli maha. Noćno vrludanje momaka i djevojaka spominje već Reljković, naročito u onim kasnije brisanim stihovima »Satira«.

»Oni (momci) ob noć oko kola kašu,
a kad lipo sve kolo opašu
onda stražnji pridnjima omáhne
i sve kolo na zemlju obvale,
pa kad bude od divojak' hrpa,

onda zgrabi svaki svoju drpa,
dok je tkogod odmah ne rastira
i spavati doma ne potira . . .«,
citira i Matić, navodeći za dokaz i Do-
šena »Aždaju sedmoglavlju«, 1768, — u
svom prikazu iz Slavonije XVIII vijeka.

Naredbe su izricane, ali divani se
održavaju unatoč strogih kazni. Samo u
navedenoj knjizi »Zapovidi babogredskih
kumpanije« zapisane su tri takove za-
povijedi:

1.) 9. I 1811 pod toč. 9. »Noćna
skupština iliti divani jesu najoštriye za-
branjeni, u kojoj bi se kući divani, iliti
gajde našle hoće oni gazda oštvo kaštig-
gan biti«.

2.) 25. IX 1811. »Noćni divani iliti
skupštine su najoštriye zabranjeni, noć-
ni patroli imaju svakog onoga koga pot-
lem 9 sata na sokaku ufatili iliti u kuću
pribuši bilo muško ili žensko u arest
dotirat i kompanije javiti«.

3.) 29. XII 1813. pod toč. 8.: »Noćni
divani jesu najoštriye zabranjeni tako
ako bi se u čijoj kući divan našao, hoće
oni gazda najoštriye kaštigovan biti,
indi neka se svaka . . . (dalje uništen pa-
pir).

Pa iako su izricane i posebne zapo-
vjedi i za noćne straže, da dobro paze
na noćno kretanje, poput ove naredbe:
»Slavne Regimentskomande Zapovid na
6.ga Februara 811 16.to: Noćni stražari
imadu svakog sata u selu patrolirati i
za zlamenje njiovog obveršaja imadu
otakovi onaj sat vikati ili u rog svirati,
i sve što oni zabranito opaze, takija
smesti, zločinca ufatiti i poglavicama
pridati, osobito se zabranjuje, da nitko
dice misto sebe iz kuće na stražu slati
nesmije«.

Ili u istoj zapovijedi:

»17-to Koji bi na jednu larmu, kad
bi se otakova trefila sa oružjem neizisao
imade se oštvo kaštigovati«.

Zajedničke su zabave kola i divana
nadživjele sve to i sačuvale se do naših
dana, kako to napr. bilježi u Zborniku
za narodni život i običaju južnih Slave-
na sv. IV I 1899. Lovrétić Josip u »Otok
zabave«.

»Momci cure naj vole divan. Na di-
vanu su oni sami za se, pa su veseliji
i goropadniji. Tu puste srcu na volju,
da se namlađuju i navraguju, naigraju
i napivaju;

Moja mama beda,
Na divan mi ne da!

Igra kolo ukraj dvora:
Na divan se mora!

Divan drže ili na drumu, ako nije
blato, ili na ledini kraj kuće, na ras-
kršcu, ili na kraj sela, a po zimi u di-
vankući. Divankući drže siromasi za ma-
lu plaću. To samo cure plaćaju, ko što
plaćaju i gajdaša, ili egedaša, koji im
svira . . . itd. Prekoruju oni i didake:
»Šuti didače, šuti! Siti se svoje mlado-
sti! Dok si bio za što, bilo te je po svi' zli' i nedobri'!« Otac zna, da je tako
bilo, pa šutkac«.

U »zapovidima« ima i drugačije pro-
blematike: jednom se zabranjuje svinja-
rima da nose sjekirice, kad polaze na
pašu sa svinjama i stokom, jer da čine
štetu sjekući putem mlađe voćke i uni-
štavajući tarabe. — Drugi puta govori
se o tome, kako je odlutao pas gosp.
oficira, nestala nekome krava, konj, ili
je pak netko našao konja (»bitangu«),
pa se javlja pobliže o tome.

Zanimljiva je jedna prijetnja od 3. VI 1812. onim roditeljima, koji nisu doveli djecu na cijepljenje »kozjača«. Kapetanija se prijeti, nakon što je pokušala razne načine i milom i silom, da će u suglasnosti sa župom uskratiti obred pokopa djeci onih roditelja, kojih djeca umru, a nisu cijepljena.

Bježali su mnogi seljaci u Bosnu, a mnogi iz Bosne u Slavoniju. Bili su čak utvrđeni »sanitetski logori« službe primanja izbjeglica. Bjekstva svjedoče o teškom režimu, koji je vladao. (Batina-nja su bila česta i njima su obavezno morali prisustrovati svi vojnici od 16 do 60 godina). Pojedine bi uhapšenike gonili, da trče kroz šibe goli. Po tri stotine momaka udaralo bi takovog jadnika, dok bi on bjesomučno trčao pored njih tamo-ovamo. Vojnike bi i slali da prisustvuju izvršenju kazni i u drugom selu: »U petak hoće u Bošnjaka jednog šibati, tako imadu svi soldati, koji se u službi nestoje u četvrtak rano ovamo dojti i oče takija odlaziti...«

Vojarna, nameti, batine, slijepa pokornost uzrok je, da su i vojnici bježali »preko Save«. U zapovijedi 25. IX 1811. nalazimo pod toč. 4. i ovo zapisano:

...»Također jeste soldat Demetar Milošević iz Jazavice, slavne gradiške regagenta, koji je na Armici na straži bio, neznano pobigao.«

Ili 3. VI 1812. pod toč. 1.:

»Gradiške regemente graničar Marko Lovrić iz Batrina jest neznano kuda pobigao.«

Ako bi uhvatili stražara, samo da razgovara s nekim »iz prijeka«, kažnjen bi bio sa 25 batina.

U Vojnu su se Krajinu često sklanjali i politički krivci, bjegunci iz zatvora, a i odbjegli kriminalci, ponekad čak iz Rumunije:

25. XI 1811 pod t. 3. piše: »Iz Temišvara jesu 3 areštanca koji su na robiju određeni pogibli, to jest Andreas Mathoni, Johan Kragh i Elizabeta Allrianin, na ove se ima dobro pasit, i ako bi se gdi vidili, imaju se takija prikazat.«

Bilo je i teških drama. Težih no u Kosorovim djelima i Kozarčevim novelama. Evo na pr. samo ove: 25. XI 1811. pod t. 2.: »Njeka divojka Eva P. iz Divoševaca jeste dite rodila i neznano pobigla iz uzroka budući da se čovik iz iste kuće, koji je s njom dite imao na dervo obisio, ako bi se ova divojka gdi vidila imade se takija prikazat.«

Vojna se vlast miješala i u brak. Tako 1784. Reljković javlja u Vinkovce, koliko je djevojaka doraslih za udaju i najavljuje perspektivno koliko će ih se od toga broja udati. — Za poklonjenu jabuku (izjavu ljubavi) išlo se, kad je to kumpanija zabranila, kao i za svečano svadbovanje, »kroz šibe«. No bilo je i takovih naredaba, kojima su se utvrdila ovlaštenja svatovskih lica, pa čak i dozvoljeno doba starosti za udaju odnosno ženidbu, jer su »domoroci« djecu počeli da žene i udaju. Evo dvije zapovijedi s tim u vezi:

»21. XI 1810. t. 7. Onima, koji žene, sedam glava u svatova biti, niti se smidaže se na znanje, da ne smije više od ju maramice na konje vezati, niti pako kakvi dar od divojke diliti, jere je ovo od slavnoga dvora česarova najoštije zabranjeno; Gdi bi se ovo prekoračenje ositilo, hoće oni gazda u koga se kući

kako također kum i stari svat kaštigovani biti, i pucanje obdan i obnoć jeste zabranjeno, i koji bi se ufatio da je u svatova kano čauš, hoće odma u arest dotiran i kaštigan biti.«

Poč. t. 8

»Mlogi koji se žene prije nego dopuštenje od Comp. (kompanije) dobiju, da se ženiti smiju, niti se pako kod svojega Gospodina Paroka upišu, hodiću i ostale kojekakve darove na divojku, koju isprose daju, pak potlam divojka ili momak od obećanja odstupi, i na Companije na procese idu, indi se svakom na znanje daje, koji bi unapridak, Companiji na tužbu došli, a neima kod Companije dopuštenja ženiti se, hoće prazan otiran biti.«

25. XI 1812. 5-to:

»Kod konstrukcije sadašnje vidito jest da graničari svoju dicu tako mladu žene, da nije prilično ni moguće da ta-

kova dica ploditi mogu, budući da su oni sami dica, tako se najoštrije zapovida da se nitko usudio nije svoje dite, koje nije muško sedamnajst, a žensko petnajst godina staro ženiti i udavati.«

o O o

Itako se nižu u ovim zapovidima naredbe o ženidbi, a isto tako podaci o muntanju, uputstva i naredbe o rihtovanju brkova na istu felu u svakoj četi, pišu se i čitaju pravilnici o sjeći šuma, daju upute o zdravstvenoj službi, u crkvi se do triput čita naredba o izdaji pustahija (gdje jedan vojnokrajišanin izdaje svoga brata, a za nagradu dobija pravo oslobođenja od poreza), a istovremeno se dezterti kriju po šumama, čekaju trenutak da se prebace iz Krajine u Paoriju ili pak preko Save, dok je netko poznati na strazi, ili dok padne mračak.

Dionizije Švagelj — Diko

Prof. Zdenka Lechner

Katori u vezovima na narodnoj nožnji Đakovštine

Svečanije suvrstice ženske narodne nošnje — one koje pripadaju bijelim rubinama kao i one koje su vezene svilom i zlatom — ukrašene su vezovima među kojima se nalaze i katori. Katori najčešće ispunjavaju plohe listova, cvijetova i drugih likova stiliziranih biljnih motiva koji se pojavljuju kao grane i loze. Nije rijedak slučaj da je »grana« komponirana i geometrijskim elementima, središnju stabljiku od koje se odvajaju ogranci čini niz krugova s vrstom isicanih katora.

Jelica Belović Bernadzikowska u svom tehnološkom rječniku za ženski ručni rad tumači kator kao »kolutinu, der Spitzentrich in Kreismustern«¹. Ona potkrijepljuje značenje katorske tehnike samo jednim navodom Cepelićevim »nome su bule u Bosni i Hercegovini prije uresivale svoje jaglučiće«, jer još tada (1898. g.) nije bilo objavljeno »Narodno tkivo i vezivo« Milka Cepelića,² gdje je on prikazujući domaća tkanja i vezove iz okolice Đakova zabilježio da se na rukavima od finog tankog tkanja boljih košulja vezu« kao uzručje bijeli katori ili tabori. Vezivo svoje vrsti, od svega veziva najfinije i najinteresantnije...«

Cepelić je još ustvrdio da je tehnika tog veza najteža, ali nije naveo nazive bodovali katora. A naše su Hrvatice, seljačke djevojke i žene izrađivale katore različitim tehnikama i uzorcima, a ne samo »bijele« koje Cepelić dalje naziva »isprobijanim« — i koji su sigurno najvrijedniji.

Pod katorom razumijeva se svako, iako raznovrsno, ispunjavanje površine pojedinih ornamentalnih likova kada je ono izvedeno u obliku rešetke, mreže, šahovskog polja ili tome slično u bijelom ručnom radu ili zlatovezu. Katore čine različito položene četvorinice, trokuti, pruge: ravne ili krivudave, križići: obični ili rastegnuti, kružići i zvijezdice.

Kako se je i na neke ubjeraće uzorke protegno naziv katora, potrebno je da prema tehnici izrade razlikujemo:

1. katori dobivene stezanjem niti, izvlačenjem ili izsjecanjem žica tkanja na kojem se izrađuju

2. katori vezene srmom, zlatnom žicom ili svilenom niti bodom plosnog veza, ravnim ili kosim bodom, načinom pružanja i ispreplitanja niti i njihova učvršćivanja prihvativim zabodcima. U jednom liku mijenja se pravac i poredak

određenog broja istih bodova tvoreći pendžerke ili kocke, rebarca, ružmarin

3. katore koji se izvode na tkalačkom stanu tehnikom ubjeraanja tj. na pruženoj osnovi izrađivanjem ornamenta prstima i čunkom.

U prve dvije skupine katora (pod br. 1 i 2) katori redovito ispunjavaju površine kod kojih su konture likova obrubljene vezom ili su ocrtane kako drugačije.

U našim danima zadržala su se samo sjećanja na izradu katora. Starije kazivačice³ sjećaju se da se razlikovalo: gусте и ритке каторе, обичне и слипе — »слипи су они који се везу изопака« — те исикане или исичане каторе. Naziv kator primile su predajom па га нити не осјећају као туђицу (од njem. Gitter, Gatter).

Uzorci naših katora stoje paralelno s bezimenim uzorcima u enciklopediji za ženski ručni rad Dillmontove⁴ koja donosi evropska i orijentalna dostignuća u ručnom radu. Thérèse de Dillmont nije napomenula da su i kod nas udomaćene te suvrstice ručnog rada.

U ženskoj narodnoj nošnji Đakovštine osim rubine katorima mogu još biti ukrašene šamije, marame oko vrata i opregovi (pregače).

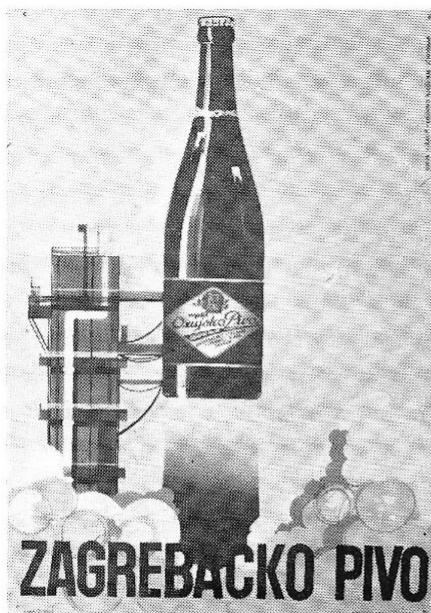
-
- 1 Jelica Belović Bernadzikowska: „Građa za tehnički rječnik ţei. ručnog rada“, str. 148, Sarajevo 1898.
 - 2 Milko Cepelić: „Biskup Strosmayer u narodu. Narodno tkivo i vezivo“ Spomen cvijeće, MH Zagreb 1900, str. 107 – 109.
 - 3 Gorjani: Marta Karalić, Barica Perić, Lucija Karalić
 - 4 T. de Dillmont: „Encyklopädie der Weilblichen Handarbeiten“ — poglavlje Tüllgitter und Damaststicke, Goldstickerei.

ZAGREBAČKA PIVOVARA I TVORNICA SLADA

Z a g r e b

Zagrebačka pivovara i tvornica slada Zagreb nastavlja tradiciju snabdjevanja Đakovštine bogatim assortimanom i kvalitetom piva.

Kapacitet 1,300.000 hl piva godišnje, najsvremeniji uređaji, jedna od najmodernijih pivovara u Evropi – garantiraju u svako doba dovoljne količine kvalitetnog i svježeg piva svim potrošačima.

Degustacija piva, bogata zakuska, pjesma i ples uz nastup ansambla „Tamburica“, karakterizirali su svečnost otvaranja i početka rada predstavnštva i skladišta Zagrebačke pivovare i tvornice slada Zagreb u Đakovu.

njeguje
štedi miriše

slap

slap jedinstveni šampon na tržištu
slap sa specijalnim dodatkom heksaplant
slap kompleksa, ekstrakta 6 biljaka
slap čini kosu mekanom i sjajnom
slap ne djeluje alkalično, štiti
slap kiseli plašt kože
slap daje gustu i bogatu pjenu
slap pakovan suvremeno i ekonomično,
slap za 10-12 pranja
slap jeftiniji i bolji – uvjerite se sami.

SAPONIA OSIJEK

CROATIA

Z A G R E B

Proizvodi:

BATERIJE ZA VAS.,

- Za kvalitetni prijem vašeg tranzistora
- Za nesmetani rad vašeg gramofona i ostalih aparata na baterije.
- Za ostale primjene, kao u baterijskoj svjetiljci sigurno će vas poslužiti baterije CROATIA – ZAGREB.

CROATIA tvornica baterija, svjetiljaka i pri-
gušnica, Zagreb, Koturaška 69
Telefon: 512-335, 514-156, 511-864 Telex: 21-124 Yu. Croat

Poljoprivredno industrijski kombinat Đakovo

*afljemizani predstavnik društvene poljoprivrede
nađe zemlje, nudi stranom i domaćem tržištu*

- merkantilnu i sjemensku pšenicu
- merkantilni i sjemenski kukuruz
- brašno i sve prerađevine od brašna
- sviježe meso i sve mesne prerađevine, posebno slavonske specijalitete, kobasice i kulen
- svu stoku za klanje i priplod
- „Tovku“, stočnu hranu za sve kategorije stoke
- svježe voće i stočno grožđe
- vina, stolna, konzumna i najkvalitetnija kao što su traminac i bijeli burgundac
- kudeljno i laneno vlakno
- „Kolanit“ ploče, veoma traženi proizvod u građevinarstvu i industriji namještaja

za sve informacije obratite se:

KOMERCIJALNA SLUŽBA PIK ĐAKOVO

Dakovo, Iva L. Ribara 35
telefon: centrala 441 i 442
Pozivni telefon 0-54-84
Telegram: Kombinat Đakovo

STANDARD

Tvornica pletačih i tekstilnih strojeva

O S I J E K

»standard 609«

STROJ ZA SVAKO DOMAČINSTVO.

Stroj u školama za tehnički i proizvodni odgoj.

Suvremeno, funkcionalno, konstruktivno rješenje za pletenje:

**čarapa, rukavica, šalova, kapa
i dječjih odjevnih predmeta.**

RODITELJI!

Rad na stroju „Standard 609“ bit će praktična razonoda, radost i veselje za Vas i Vašu djecu. Najljepši poklon djevojčici je stroj „STANDARD 609“.

NASTAVNICI TEHNIČKOG ODGOJA!

Koristite „Standard 609“ u rastavnom programu za praktičnu obuku učenika, omogućite im osnovno predznanje za stojno pletenje.

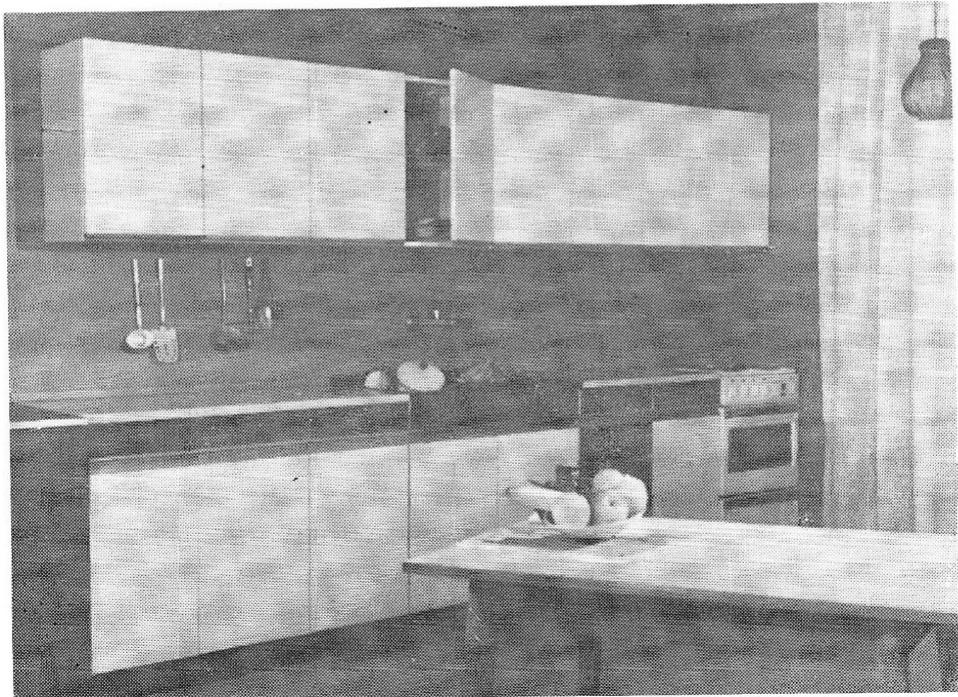
Za informacije, izvolite se obratiti na
telefon „Standard“ Osijek 45-82 i
31-53.

Vukovarska cesta 219 - a

Za Vaš dom kuhinja

»S. Geli«

DAKOVO

— i na vezanu štednju 7%
i 7,5% kamata
— koristite usluge naše
mjenjačnice
ŠTEĐIŠE,
koristite mogućnost štednje
koju Vam pružamo preko
područnih pošta
SEMELJCI, GORJANI, DRE-
NJE, TRNAVA i LEV. VA-
ROŠ.

Komunalno poduzeće - Dakovo

Nazorova ulica 58 Tel. 255

— izrađuje projekte (nacrte) za stambene i druge objekte;

— izvodi građevinske radove iz oblasti visoke i niske
gradnje, te sve betonsko-teracerske i klesarske radove
i proizvode uz najpovoljnije uvjete.

„Grozd“ ugostiteljsko poduzeće **Đakovo**

Ako ste na propovijedovanju kroz Đakovo i mesta u okolini posjetite ugostiteljske radnje „GROZD“ ugostiteljskog poduzeća i bit će posluženi svim vrstama alkoholnih i bezalkoholnih pića, a posebno će Vas iznenaditi odličan kvalitet mandićevočkih vina.

Prenošište „ĐAKOVO“ nudi hranu uz 10% popusta turističkim grupama koje broje više od 30 osoba, a u ljetnim mjesecima ugodnu zabavu u svom vrtu.

Sve vrste specijaliteta s roštilja možete dobiti u buffetu „KORZO“.

Na putu u Mandićevec možete se odmoriti u novoizgrađenom i suvremeno uređenom buffetu „ĐAKOVSTINA“ u Drenju.

Autosabraćajno poduzeće Đakovo

Ive Lole Ribara 75

VRŠI:

sve prevozne usluge kao i remontne usluge na svom samostalnom servisu za privatni i društveni sektor.

Obratite se na telefone:

Direktor 327

Komercijala 353

Tehnička služba 339

Servisna radionica 307

Sve usluge vršimo u brzom roku po najpovoljnijim tržnim cijenama.

Stavljamo na raspolaganje naše usluge van područja Đakova prevozne djelatnosti preko naših poslovnica po gradovima:

- Osijek, Vukovarska 123 tel. br. 054 51-84
- Novi Sad, Trg Bratstva Jedinstva 13 tel. br. 021 43-141
- Beograd, Admirala Geparda 8/l tel. br. 011 645-239
- Zagreb, Tršćanska 2 tel. br. 041 574-458 571-398
- Sarajevo, Maršala Tita 6/l tel. br. 071 38-494 38-576

„TRGOPROMET“ ĐAKOVO

Prodaje u svojim dobro sortiranim prodavaonicama:

- tekstil, kratku i pletenu robu i konfekciju,
 - mješovitu i prehrambenu robu,
 - radio aparate, televizore i ostalu tehničku robu,
 - školski i kancelarijski pribor,
 - metalnu robu, motore, bicikle i pribor,
 - građevinski materijal i svu ostalu robu.
-
-

Komunalna banka i štedionica Osijek

sa svojim filijalama: B. Manastir, Đakovo,
Valpovo, D. Miholjac i Sl. Orahovica obavlja
štednu službu i vrši devizno posovanje.
Na uložen novac banka plaća kamate.

Šumsko gospodarstvo Osijek

Proizvodi i prodaje sve vrste:
— trupaca i tehničkog drveta za mehaničku
i kemijsku preradu
— prostornog (ogrijevnog) drveta,
— sadnice brzorastućih vrsta drveća.
Eavi se poljoprivredom i transportom

U PROLAZU KROZ ĐAKOVO NEMOJTE PROPUSTITI PRILIKU DA NE PO-
SJETITE PRIVATNU UGSOT. RADNU S. POLJIČKA

»BOSANKA«

u kojoj ćete u svako doba biti posluženi sa čuvenim bosanskim i slavonskim specijalitetima, kao i najkvalitetnijim: đakovačkim, brodskim, kutjevačkim i hercegovačkim vinima.

UVJERITE SE!

Obrtno poduzeće Đakovo

ima u svom sastavu pogone za građevinsko zanatstvo, proizvodnju i usluge MEHANIČKO-BRAVARSKO i vodoinstalaterska radnja izvodi sve bravarske radove, građevinsku bravariju, vodoinstalaterske radove, unutrašnju kanalizaciju i izvodi centralna grijanja za velike objekte i domaćinstva.

LIMARSKA RADIONICA preuzima sve poslove građevinske limarije, izrađuje oluke i odvodne cijevi, korita izpocinčanog lima, dimne cijevi i koljena, te izvodi gromobranske instalacije.

STOLARSKO-TAPETARSKA radiona izrađuje i prodaje kvalitetni sobni namještaj, ormare, krevete i stolove, a u tapetarskoj radionici izrađuje sve vrsti kaučeva, polukaučeva, otomana i madraca. Osim toga izrađuje namještaj za trgovine i ugostiteljske objekte. Vrši izradu namještaja i ostale stolarske usluge po želji naručioca.

ELEKTRIČARSKO-RADIO i fino mehaničarska radionica preuzima električarske instalacije na svim objektima, izrađuje nisko naponsku mrežu, vrši popravke svih kućanskih aparata, radio aparata i televizora sa, dostavom u kuću, popravlja i održava pisače i računske strojeve, bicikle, mopede, te šivaće strojeve.

STAKLOREZAČKA RADIONA preuzima za ustavljanje novogradnje, vrši usluge rezanja stakla, izrađuje okvire, prima po narudžbi izrade stakla za kuhinjski i ostali namještaj iz brušenog stakla.

PILANA ima uvijek na skladištu svu rezanu građu, daske, letve i ostalu građu. Vrši usluge rezanja trupaca po zahtjevu naručioca.

PLASTIČNA I KOŽNA GALANTERIJA izrađuje sve vrsti kofera, putnih i sportskih torbi, torbi aktovki i školskih torbi, stolnjake iz plastične mase i ostalih proizvoda iz skaja i ostalih plastičnih masa.

OBUĆARSKA RADNJA izrađuje sve vrste muških i ženskih cipela, čizmica, te vrši uslužno popravljanje obuće.

U VLASTITOJ TRGOVINI vrši prodaju teške i lagane konfekcije kratke i pletene robe, obuće i plastične galerije. Naša trgovina snabdjevena je robom najpoznatijih domaćih tvornica.

Namještaj se prodaje na otplatu od 12 mjeseci, a konfekcija i obuća na otplatu od 6 mjeseci.

Za veće investicione objekte i individualnu stambenu izgradnju nudimo po konkurentnim cijenama izradu bravarije, vodovoda, unutrašnje kanalizacije, centralnog grijanja, sve električarske, limarske i staklarske poslove.

Kroz kratko vrijeme u limarskoj radionici otvorit će se odjel auto limarije.

Zanatopskrba nabavno prodajna zadruga s o j Đakovo

Snabdjeva proizvodno i uslužno zanatstvo sa reprodukcionim materijalom i to:

- vuna domaća i uvozna;
- vuneno predivo svih brojeva.
- koža i pribor;
- anilinske boje i kemikalije;
- tekstil.

Razvija i unaprijeđuje kućnu radinost na području Đakovštine

„Rad“ gradevno poduzeće Đakovo

izvodi sve visoko i nisko gradnje, a sa svojim pogonima soboslikarsko-ličilačkim i klesarsko-teracerskim izvodi i navedene obrtničke radove, kao i izradu armirano-betonskih cijevi, nadvoja, armirano-betonskih tavanica i nadgrobnih spomenika.

